

A felvidéki magyar habitus és fejlődésének hátterei

XVIII. rész

A hit természetes, ősi szokás szerinti megélését a felvidéki magyar egyházközösségekben nem csupán a reszlovakizáció ötletgazdái és kivitelezői kísérelték meg leépíteni, de a szocializmus csinovnyikjai is, az országos egyházi élet egy az egybeni leépítésével. A hitélet sorvasztása jellemezte a szocializmus évtizedeit így a magyar egyházi élet is megsínylette ez időszakot.

A katolikus egyház csehszlovák szocialista igényekhez való alakításának, annak már-már a nemzetállam ügyéhez való formálásának egyik nagy sikere lett az Esztergomi főegyházmegye államhatárok szerinti felszabdalása. A főegyházmegye 1001-től 1977-ig a Nyugat-Felvidék területének és ezzel az újkori Csehszlovákia részét képező Nyugat-Szlovákiának tetemes részét foglalta magában. Ez az állapot azért volt lehetséges, mivel a trianoni határmódosítás országok s nemzetek sorsa felett rendelkezhetett, de nem a katolikus egyház egyházmegyerendszere fölött. A felől világi tekintély nem dönthetett, csupán egyházi, és pedig maga a pápa.

A csehszlovák hivatalok akadályozták az esztergomi érsek hatalmának gyakorlását e területen. Habár a Szentszék 1922-től megalkotta a Nagyszombati Apostoli Adminisztratúrát Nagyszombat székhellyel, külön Szlovákiai egyházmegyéket nem alakított ki, érsekeket nem nevezett ki, a fentebb említett okok, azaz Csehszlovákia a területén a Szentszék érdekei ellenében tett lépései miatt. Ez állapot a háborús Tiso vezette Szlovák állam idején sem változott, s ahogy az előzőekben olvashatták a háború utáni demokratikus majd szocialista világrend sem tartotta fontosnak a kérdést rendezni. Valószínű, hogy 1977-re a csehszlovák

államhatalom rájött arra, hogy azon saját módszertanát, melyet a területén működő egyházi közösségekkel szemben alkalmazott, tehát az egyházi személyek államérdekek iránti megnyerése, sokkalta jobban érvényesíthető egy önálló egyházmegyerendszeren bévül, mint egy olyan egyházmegyerendszerben, mely közvetlen a Szentszék alá van rendelve. Így Csehszlovákiának a Szentszékkel folyó tárgyalások eredményeképpen paradox módon épp a keresztény vallásra és egyházra mint a tévelygők táborára tekintő kommunizmus idején sikerült elérnie Szlovákia egyházmegyei önállóságát s ezzel – mint két legyet egy csapásra – véglegesen, hivatalosan is leválnia a történelmi Magyarországtól öröklött, majd ezeréves egyháztartományról.

Az állami s nemzetállami célok kivívásában a legvörösebb kommunista palástba burkolódzottaknak sem esett nehezükre a Szentszékét újra tárgyalópartnernek s nem a vallási ópium fészkeének tekinteni. VI. Pál pápa a Praescriptionum sacrosancti apostoli levéllel 1977. december 30-án a Nagyszombati Apostoli Adminisztratúra érsekséggé történő átszervezésével megalapította a Nagyszombati Főegyházmegyét. Területét az Esztergomi Főegyházmegyből szakították ki és a Qui divino apostoli levéllel pedig megalapították a nagyszombati egyháztartományt. Mindkét apostoli levelet ünnepélyesen Frantisek Tomásek bíboros hirdette ki 1978. július 7-én a nagyszombati Keresztelő Szent János-székesegyházban, azon színhelyen, mely mellesleg négy Esterházy testvér temetkezőhelye, kik az 1652. évi nagyvezekényi csatában épp a Magyar Királyság a keresztény hit és ezzel a Nagyszombati Főegyházmegye védelmében estek el a túlszámban lévő török hadak ellen vívott, végül is győztes csatában. A történelem megszüli fintorait.

Szlovákia teljes területét sikerült ekkor egyházmegyei szinten önállósítani. A Nagyszombati Egyházmegyéhez csatolták a Győri Egyházmegye Szlovákiába eső három és a Pannonhalmi Apátság két plébániáját. Az Egre egyháztartományból kiszakították a Rozsnyói és a Kassai Egyházmegyét és a szlovák egyháztartományhoz csatolták.

Azon 13 plébániát, melyek addig a Szatmári Egyházmegye részét képezték a Kassai Egyházmegyébe olvasztották. Ezzel a magyar egyházmegyek szövetéből hivatalosan is lementszetett minden felvidéki magyarlakta terület. 1978. július 7-ét írtak.

E történelmi, egyháztörténeti lépés ellenére Csehszlovákia és a Szentszék közti viszonyok nem javultak.

AZ ÉSZAKRÓL DÉLI IRÁNYBA FOTO

A Nagyszombati Főegyházmegye élére érsek nem neveztetett ki. A változásokat az 1989-ben elérkező keleti blokk széthullása és a demokratizációs folyamatok elindulása hozta magával. 1995-ben II. János Pál pápa is változtatott a szlovákiai egyházmegyék rendezésén ám ez nem hozott különösebb változást a Szlovákiai Katolikus Egyház és a magyar hívek viszonyában. Sajnos annak ellenére sem, hogy a felvidéki magyarság egy magyar püspökség kialakítását kérvényezte a katolikus egyháztól, aminek 1990 óta máig, egy évente megtartott békés imanap révén ad hangot Komáromban. A kezdeményezés mögé a kilencvenes években a Magyar Koalíció Pártja is besorakozott, politikai sújt is adva a kérvényezésnek ám a szlovák püspöki kar egyöntetűleg és egyhangúlag mindig a magyar püspökség szükségtelenségét, az adott helyzetben megalakításának fölöslegességét hangoztatja. Időközönként a magyar püspökség iránti igény és annak elutasítása egész napjainkig hallatja magát és félő, hogy az igény nem talál értő fülekre az egyházon belül, mivel az 1995-ös II. János Pál pápa általi egyházmegye-átszervezés óta történt egy újabb, szinte már a felvidéki magyar katolikus hívek ellen irányuló egyházmegyei felosztás. 2008. február 14-én XVI. Benedek pápa döntése értelmében az addigi egyházmegyei felosztás megváltozott a Kovachich sarum és Cum racionalista dekrétumok értelmében. A döntést Jozefinista Tomkó bíboros a Népek Evangelizációja Kongregáció prefektusa hirdette ki Szlovákiában. Az egyházmegyék felosztását XVI. Benedek pápa a szlovák püspöki kar javaslatára fogadta el. Azon püspöki kar javaslatára, mely nem akarja immáron 28 éve tudatosítani a felvidéki magyar katolikus hívek jogos igényét. E 2008-as egyházmegyei felosztás szerint megszűnt a II. János Pál pápa alkotta Pozsony–nagyszombati Főegyházmegye és helyén létrejött a Pozsonyi és a Nagyszombati Főegyházmegye. A Nyitrai Egyházmegye egy részéből pedig létrejött a Zsolnai Egyházmegye. A Szentszék döntése az addig érvényben lévő egyházmegyei határok megváltoztatásával a felvidéki magyar katolikus hívek igényeivel látványosan szembement. A Rozsnyói Egyházmegyéhez csatolták a Breznóbányai Espereskerületet, hogy az egyházmegyében elérjék a szlovák többséget. Tulajdonképpen a többi egyházmegye területe is úgy lett kiképezve, észak–déli fekvésben, hogy a déli részek magyar katolikusai ne képezzenek egyetlen egyházmegyében sem többséget, sőt kimondottan kisebbséget képezzenek. A magyar hívek területi egyház-igazgatási megosztása az igényeik melletti közös fellépésüket nehezíti, akadályozza. A szlovák püspöki kar nem győzi tagadni a rendelkezés kapcsán ellenük felmerülő jogos vádat, hogy az a magyar hívek egyházközösségi céljai ellen irányulna. Ám a bársonyos forradalom óta a szlovák katolikus egyház egyes képviselőinél tapasztalt nacionalista megnyilvánulások fényében nem kétséges, hogy befolyásos szlovákiai egyházi személyek azon munkálkodnak, hogy az 1977-ben kivívott egyházmegyei önállóság az önálló szlovák egyházmegyerendszer ténylegesen szlovák, azaz csupán szlovák ajkú legyen. Ján Sokol nagyszombati érsek több mint egy évtizeddel ezelőtti rádióriportban azon véleményét osztotta meg a hallgatókkal, hogy még bölcsőben volt, mikor kezdett nyiladozni tudata és akkor elsőnek azt tudatosította önmagáról, hogy ő szlovák, később már azt is tudatosította, hogy keresztény és végső soron azzal is szembesítette őt a sors, hogy ember. E véleménye magáért beszél. Több kijelentésében, prédikációiban a Tiso-féle háborús szlovák államot magasztalta, amelynek idején a Hlinka-gárda szemében a szlovák állam területén maradt magyar lakosság csak megtűrt elemként volt jelen. Az elhunyt lelki üdvéért a nagyszombati Szent János-székesegyházban misét is celebrált.

Korec bíboros a Nyitrai Egyházmegye fejeként a szlovákiai zsidóságot a Német Birodalom haláltáborába kiszolgáló Tiso elnök szentté avatásán fáradozott, Frantisek Tondra szepesi püspök pedig a második világháború idején zsidóellenességét hangoztató Ján Vojtassák püspök szentté avatását tartja égetően fontosnak. Mit várhat korunk elszlovákosítástól fenyegetett felvidéki magyarsága olyan szlovák egyházi vezetőktől kik a második világháborúban tömegesen lemészárolt zsidóság hóhérsegédjeit magasztalják? Nincs-e megalapozott joga a felvidéki magyarságnak egy ilyen elemektől és megnyilvánulásoktól mentes püspökre, illetve püspökségre?

A Szlovák Köztársaság és Vatikán között 2000-ben elfogadott szerződés, mely az évek során négy, a fegyveres erőkből létesített lelkesítői szolgálatot, a hitoktatást, a lelkiismereti szabadságot és az egyházak finanszírozását rendező utószerződéssel bővült, valószínű a Szentszék előtt szentesítheti a szlovákiai katolikus egyház felvidéki magyar igényekkel szembeni cselekvését. Az előzőekben vázoltuk, hogy a Szentszék a két világháború között a tartósabb magyar egyházi kapcsolatok révén az első Csehszlovák Köztársaság egyházellenes hangulatában a magyar egyházi igényeket fontosabbnak, értékesebbnek tartotta. Napjainkra viszont fordult a kocka, és a Szentszék és Szlovákia viszonya e szerződés révén erőst javult. Közép-Európában Szlovákia az egyetlen ország, ahol az állam és az egyház különválasztása a mai napig nem történt meg. A Vatikánnal kötött alapszerződést a Szentszék beleegyezése nélkül nem lehet felmondani. A szerződés pedig minden különválasztási kezdeményezést lebenít. E tényállás miatt Szlovákiának a Szentszéknél jobban áll a szénája és fontosabbak a szlovák egyházi, politikai, társadalmi érdekek, mint a felvidéki magyar érdekek.

Éppen ezen okok miatt nem egy felvidéki magyar keresztény szemében olybá tűnik, mintha a Szentszék kezét a szlovák nemzetépítő igények irányítanák. A szlovák népelem számbeli fölülkerekedését szolgáló, a történelmi vidékek fejlődését mellőző és a felvidéki magyar katolikus igények ellenében kialakított új egyházmegyékből miként csapódnak le a nacionalizmustól fűtött szlovák egyházi méltóságok elszlovákosító lépései, az a következő írásunk tartalmát képezi.